

Тема: Здійснення політики індустріалізації та колективізації, історична необхідність, чи геноцид українського народу.

Мета.

Дати уявлення учням про економічне, політичне, соціальне становище в Україні кінця 20-х рр. ХХ століття. Розкрити причини, методи та результати індустріалізації в Україні. Продовжувати формувати вміння учнів використовувати різні джерела знань, роботи з плакатом як історичним джерелом, розвивати навички критичного мислення. Виховувати у школярів навички позитивного розв'язання суперечливих питань, інтерес до національної історії нашої держави.

Тип уроку: урок формування нових знань.

Глосарій:

Важка промисловість – сукупність галузей промисловості, які виготовляють здебільшого засоби виробництва: [знаряддя праці](#) ([машини](#), [агрегати](#), [механізми](#), [верстати](#) та інші види обладнання й устаткування), предмети праці ([сировина](#), [матеріали](#), [паливо](#) тощо).

Індустріалізація – історичний процес техніко-економічного переходу від [аграрного](#) до [промислових](#) способів суспільного виробництва, який проходить через машинну стадію виробництва товарів і послуг. Загалом, вона була спрямована на прискорений розвиток промисловості з метою технічного переоснащення економіки і зміцнення оборони країни. Сучасна історична наука виділяє, також, таке поняття як надіндустріалізація.

Надіндустріалізація – надмірний розвиток великого машинного виробництва.

П'ятирічки – централізовані державні перспективні плани, які були спрямовані на розвиток економіки, техніки, науки, освіти та культури в СРСР на 5 років. Як правело виконувались в три роки.

Колективізація – трансформація у колективну форму, наприклад, перетворення індивідуальних господарств у сільськогосподарські кооперативи.

Централізація влади – процес підпорядкування всіх органів місцевого самоврядування єдиному центру, Москві без якого не приймалось жодне важливе рішення.

Репресії – комплекс заходів з арештів, розстрілів і переселення великих мас людей.

Криза – розклад, занепад, загострення (політичних, економічних, соціальних) протиріч.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Актуалізація знань

Фронтальна бесіда.

Діти ! Пригадайте коли було утворено СРСР?

Що передбачала політика непу?

Які наслідки нова економічна політика мала для України, чи відразу були здійснені зрушення в економіці?

Орієнтовні відповіді учнів:

Влада більшовиків офіційно була встановлена 21 грудня 1919 р., коли було скликано третій з'їзд Рад радянського уряду, проте, СРСР в остаточному варіанті було утворено 30 грудня 1922 року рішенням першого з'їзду Рад Росії, України, Білорусії, після чого було прийнято Декларацію і Договір про утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік до складу якого увійшло 15 республік.

Нова економічна політика передбачала відхід від політики військового комунізму та заміну продрозкладки натуральним податком, дозволявся приватний сектор в економіці, а саме, в роздрібній торгівлі. В Україні трансформації аграрного сектору економіки, що передбачав неп, відбувались пізніше ніж в Росії, і досить часто продрозкладка не замінювалась натуральним податком, селяни й надалі жили в нестерпних умовах.

Вступне слово вчителя

Так, дійсно, політика непу передбачала, насамперед, тимчасовий відхід від стрімких темпів побудови соціалізму, заради збереження більшовицького режиму в умовах міжнародної ізоляції та численних збройних виступів невдоволених селян. Безперечно, неп - це було унікальне явище впродовж всієї історії існування Радянської держави. Ця політика стосувалась промисловості торгівлі, сільського господарства.

Історична довідка

Нова економічна політика передбачала зміни:

- *У сільському господарстві – цілу систему заходів, серед яких найголовнішою була заміна продрозкладки продподатком.*
- *У промисловості – повернення дрібних та середніх підприємств їх власникам, проведення децентралізації управління промисловістю.*
- *У галузі торгівлі створювалися умови для розвитку трьох її форм: приватної, державної та кооперативної, організовувались ярмарки. У 1922 –1924 рр. було введено в обіг нову грошову одиницю – червонець, який дорівнював 10 золотим карбованцям, він став конвертованим і сприяв оздоровленню економіки в цілому.*

Після смерті Леніна в 1925 році нова економічна політика не влаштувала працівників партійного апарату. В результаті розподілу влади в країні партапарат був позбавлений можливості впливати на ринкову економіку непу, тому росло неприйняття ленінської моделі соціалізму. Така політика більше не вдовольняла Й. Сталіна та його прибічників і в кінці 20-х рр. було проголошено курс на згортання цієї політики. В 1928 р. був затверджений перший п'ятирічний план економічного розвитку країни. Цей процес корінним чином змінив і українську економіку.

II. Вивчення нового матеріалу:

Сталінській “стрибок” в індустріалізацію.

Відмова від нової економічної політики означала серйозний поворот, насамперед, у внутрішній політиці більшовиків. Тому, цілком закономірно, що XIV з'їзд ВКП(б) у грудні 1925 р. проголосив курс на індустріалізацію. Причини її введення окреслювались більшовиками таким чином (причини учні занотовують в зошит зі смарт дошки):

1. Необхідність технічного переоснащення економіки.
2. Бажання створити військово-промисловий комплекс.
3. Бажання створити матеріально-технічну базу для досягнення економічної самостійності країни в умовах капіталістичного оточення і можливої економічної ізоляції.
4. Необхідність технічної підготовки до кооперування села.

Було поставлено мету – забезпечити переважний і першочерговий розвиток галузей групи А (паливної, енергетичної, хімічної,

машинобудівної та ін.). Це дало б змогу перетворити СРСР на могутню індустріальну державу з великим військово-промисловим потенціалом.

Історична довідка щодо першої п'ятирічки:

Роздаткова картка №1

І п'ятирічний план (4 роки 3 міс.)

Зростання фізичного обсягу валової продукції промисловості СРСР за 1928-1932 рр.

<i>Продукція</i>	<i>1928</i>	<i>1932</i>	<i>1932 до 1928 (%)</i>
<i>Чавун, млн. т.</i>	<i>3,3</i>	<i>6,2</i>	<i>188%</i>
<i>Сталь, млн. т.</i>	<i>4,3</i>	<i>5,9</i>	<i>137%</i>
<i>Прокат чорних металів, млн. т.</i>	<i>3,4</i>	<i>4,4</i>	<i>129%</i>
<i>Вугілля, млн. т.</i>	<i>35,5</i>	<i>64,4</i>	<i>181%</i>
<i>Нафта, млн. т.</i>	<i>11,6</i>	<i>21,4</i>	<i>184%</i>
<i>Електроенергія, млрд кВт год</i>	<i>5,0</i>	<i>13,5</i>	<i>270%</i>
<i>Папір, тис. т.</i>	<i>284</i>	<i>471</i>	<i>166%</i>
<i>Цемент, млн. т.</i>	<i>1,8</i>	<i>3,5</i>	<i>194%</i>
<i>Цукровий пісок, тис. т.</i>	<i>1283</i>	<i>1828</i>	<i>142%</i>
<i>Верстати металорізальні, тис. шт.</i>	<i>2,0</i>	<i>19,7</i>	<i>985%</i>
<i>Автомобілі, тис. шт.</i>	<i>0,8</i>	<i>23,9</i>	<i>2987,5%</i>
			<i>150%</i>
<i>Взуття шкіряне, млн. пар</i>	<i>58,0</i>	<i>86,9</i>	

Завдання до документу:

1. Визначте які були тенденції в економіці до зростання чи до зниження темпів виробництва продукції?
2. Якої продукції галузей групи А вироблялось більше?

Джерела індустріалізації:

- націоналізація промисловості;
- збільшення прямих та непрямих податків;
- використання трудового ентузіазму трудящих і примусової праці політичних в'язнів;
- колективізація сільського господарства;
- внутрішні позики;
- жорстока експлуатація робітників і селян.

Етапи індустріалізації:

- 1926 – жовтень 1928 р. – підготовка до форсованої індустріалізації та її початок;
- жовтень 1928 – 1932р. – перша п'ятирічка, форсований ривок розвитку важкої промисловості;
- 1933 – 1937 рр. – друга п'ятирічка – подальше зростання темпів індустріалізації;
- 1938 – 1941 рр. – третя п'ятирічка – зниження темпів індустріалізації.

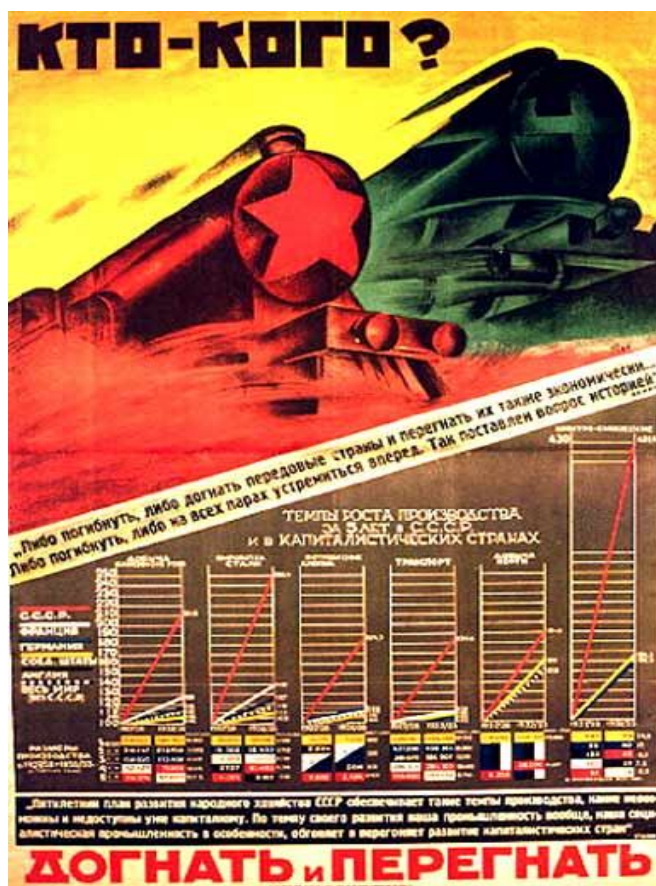
Із середини 30-х років дедалі чіткіше виявлявся курс на мілітаризацію радянського господарства, створення могутнього військово-промислового комплексу. Змінилося співвідношення між промисловістю й сільським господарством у загальній структурі економіки. Різко скоротилися усі види приватного підприємництва. Ліквідувалися іноземні концесії. Утверджувалась планова адміністративно-командна система

управління з централізованим управлінням, яка через кілька десятиріч років вичерпає себе і зазнає краху.

Робота з групою

Проблемне завдання: Опрацюйте зміст плакатів, та дайте відповідь на запитання:

1. Якими методами здійснювалася індустріалізація?
2. Який тип економіки вона започаткувала?

Орієнтовні відповіді учнів:

Індустріалізація здійснювалась на основі створення централізованої системи управління промисловістю, та існуванням командно-адміністративної економіки, що передбачала використання як примусу так і методів заохочення у вигляді лозунгів, соцзмагань, створення ударницьких рухів за прикладом передовиків виробництва М.О. Ізотова, О.Г. Стаханова та ін.

Опрацюйте текст підручника ((Турченко Ф.Г. Новітня історія України. Частина перша. 1914 – 1939 роки. Підручник для 10 класу), та на основі попередніх знань про політику непу виконайте порівняльну таблицю.

(З відповідей учнів створюється на дошці порівняльна таблиця)

Типи економічних систем

Критерії для порівняння	Ринкова економіка НЕП	Командно – адміністративна економіка, що характерна для політики індустріалізації
Вид податку	продрозкладка – товарно-грошові відносини	плановість збору урожаю, координація дій з центром.
Методи господарювання	економічні методи господарювання (об'єднання підприємств у трести)	централізація управління промисловістю, господарством: поділ промисловості на групи серед яких галузям

		групи А (паливній, енергетичній, хімічній, машинобудівній та ін.), відводилось провідне місце.
Система оплати праці	використання вільнонайманої праці, оплата праці за готівкову винагороду.	використання праці колгоспників та робітників, безготівкова оплата праці (праця за трудовні, підвищення темпів виробництва через лозунги, пропаганду, підвищення планів виробництва, створення ударницьких рухів за прикладом передовиків виробництва)
Наслідки	поступове логічне підняття економіки за рахунок матеріального принципу стимулювання праці. Підвищення життєвого рівня населення.	шалені темпи виробництва за рахунок економічного потенціалу села, зниження життєвого рівня населення. Відсутність матеріального принципу стимулювання праці – тільки “соціалістичне змагання”. Взято курс на мілітаризацію економіки. Ізоляція радянської економіки від світової.

III. Підсумки уроку.

Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновки, що сталінська індустріалізація була направлена на мілітаризацію радянського господарства, створення могутнього військово-промислового комплексу з одного боку та, разом з тим, СРСР майже

єдиній країні в Європі вдалося уникнути Світової економічної кризи 1929—1933 рр. відомої в історії як «Велика депресія» в 30-х роках.

Успіхи індустріалізації в Україні:

- Кількість промислових підприємств зросла за роки довоєнних п'ятирічок в 11 разів.
- У Донбасі було споруджено 100 нових шахт.
- Україна стала важливою металургійною, вугільною, машинобудівною базою СРСР.
- УРСР перетворилася на індустріально – аграрну республіку.
- Удвічі зросла чисельність робітників.

Будови перших п'ятирічок:

- “Дніпрогес”,
- “Запоріжсталь”,
- “Криворіжсталь”,
- “Азовсталь”,
- “Дніпроалюміній”,
- Краматорський машинобудівний завод,
- Харківський тракторний завод (ХТЗ),

Негативні сторони індустріалізації:

- Посилилася централізація управління промисловістю, утвердилися централізовані методи управління.
- Зміна співвідношення між великою та дрібною промисловістю (92,5% великої промисловості).

- Згорнуто неп.
- Заборона приватної торгівлі.

IV. Підведення підсумків

V. Домашнє завдання